

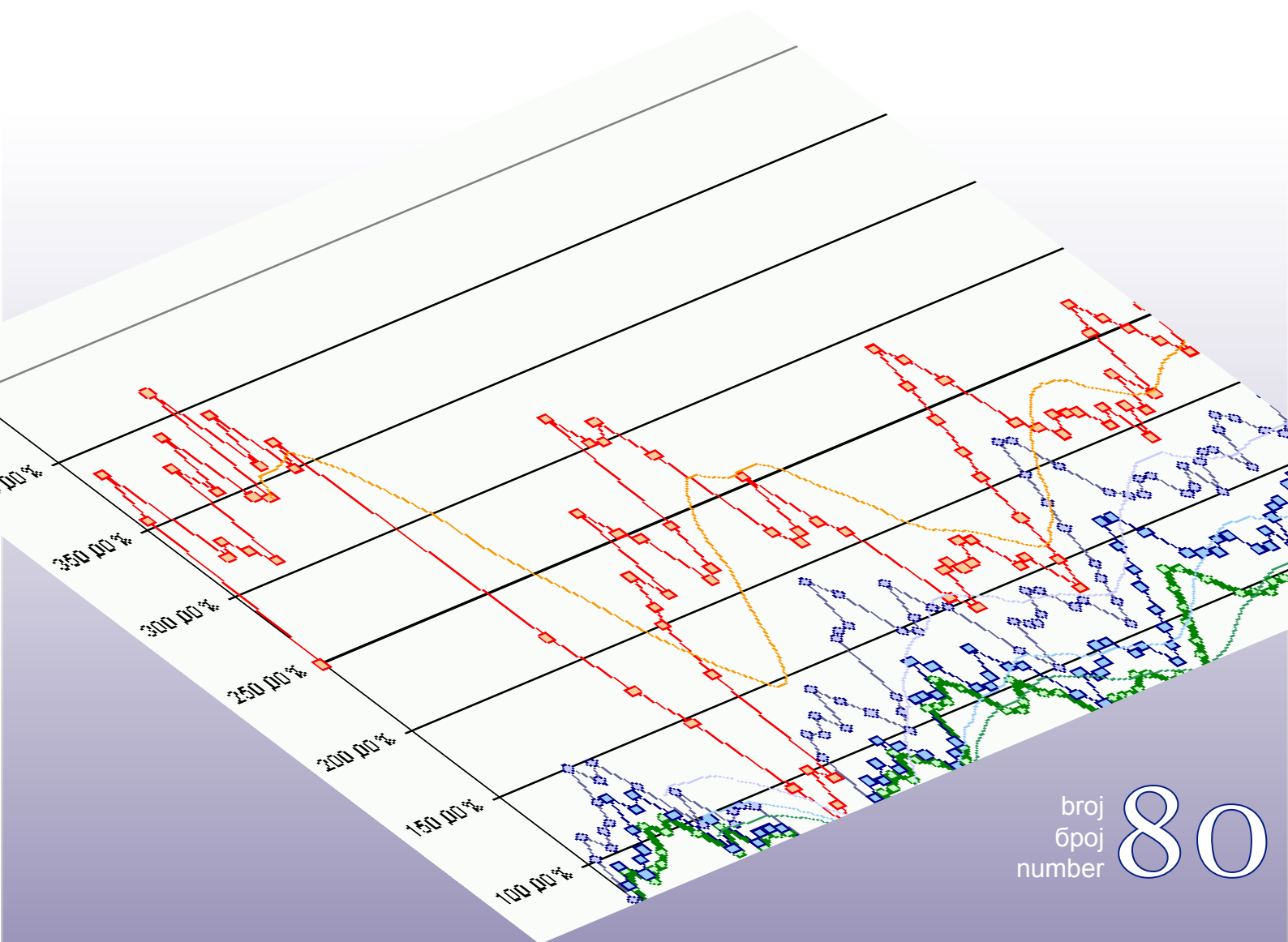
Bosna i Hercegovina
Odjeljenje za makroekonomsku analizu
Upravnog odbora Uprave za indirektno-
neizravno oporezivanje

Босна и Херцеговина
Одјељење за макроекономску анализу
Управног одбора Управе за indirektno-
опорезивање

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Tax Authority

Oma Bilten

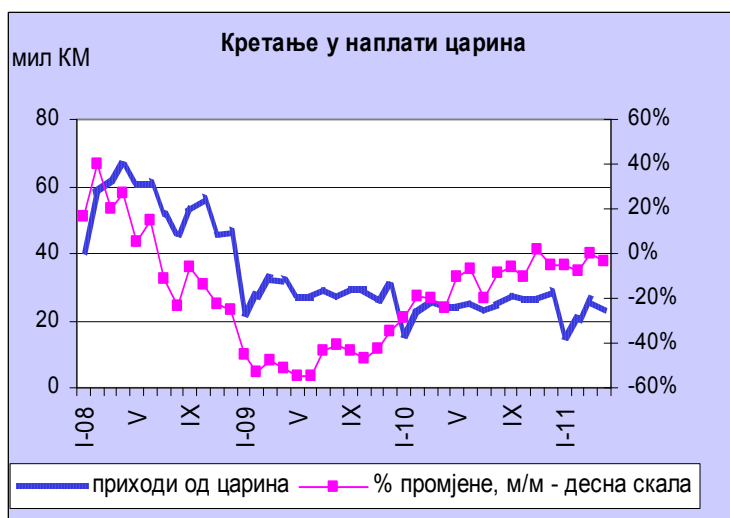
broj
број
number

80

• Mart 2012 • Ožujak 2012 • Март 2012 • March 2012 •

Уз овај број

Приликом израде пројекција индиректних пореза узимају се у обзир многобројни инпути, од макроекономских пројекција, текућих и историјских трендова наплате прихода, преференција потрошача, политика компанија, до најава измјене политика. Свакако да се нико није могао надати да ће временске непогоде у фебруару озбиљно угрозити извршење пројекција наплате прихода. Према прелиминарном извјештају УИО је у фебруару 2012. наплатила, по одбитку поврата, 318,454 мил КМ индиректних пореза, што је за 6,95% мање него у истом мјесецу 2011.г. Лоша наплата у фебруару је утицала да укупна наплата прихода од индиректних пореза на нивоу прва два мјесеца буде мања за 2,3% него у истом периоду 2011.

Слабији учинак у мјесецу фебруару већином је резултат смањеног увоза и домаћег промета у БиХ због сњежних непогода. Пад увоза је само повећао пад прихода од царина који је био очекиван због измјене царинске политике. Ефекти измјене царинске политике снажно се одражавају на смањење прихода од царина у посљедње четири године (вид. Графикон). Смањење или укидање царина је било највише изражено у прве двије године примјене Споразума о стабилизацији и придруживању са ЕУ, када је обухваћен највећи дио производа, а у наредне двије године смањење прихода је било

постепено. Међутим, од октобра 2011. укинута је наплата 1% царинске евиденције, што је довело до значајног смањења прихода од царина у четвртм кварталу, те у јануару 2012., док је пад прихода у фебруару додатно наглашен због смањења увоза. Снажнији пад прихода од царина по основу укидања царинске евиденције трајаће све до октобра 2012.године. У свјетлу лошијег почетка 2012.г. у погледу наплате прихода потребно је пажљиво размотрити сваку иницијативу која би довела до смањења прихода од индиректних пореза. У овом броју Билтена дајемо анализу иницијетиве за измјену акцизне политике код енергената.

др Динка Антић
шеф Одјељења

Садржај:

Опорезивање енергената у БиХ	2
Консолидовани извјештаји: Општа влада	14
Консолидовани извјештаји: Кантони	15

техничка обрада : Сулејман Хасановић, ИТ сарадник
лектор : Дарија Тошић, проф. англистике

Опорезивање енергената у БиХ

(пише: др Динка Антић)

Увод

Снажан раст цијена нафте на тржишту БиХ, узрокован политичком кризом на Блиском Истоку, те иницијативе за значајније повећање стандардне стопе ПДВ-а, поновно је пажњу јавности фокусирао на опорезивање енергената акцизом. Превозничке компаније, суочене са растом улазних трошкова, захтијевају смањење акцизног оптерећења. С друге стране, јављају се иницијативе за повећањем стандардне стопе ПДВ-а. Пораст стопе ПДВ-а ПДВ и акцизе на различит начин утичу на висину малопродатне цијене. Акцизе на деривате нафте су фиксног карактера, оне припадају специфичним порезима, који се не мијењају са промјеном цијене прије опорезивања. Порастом цијена акцизно оптерећење мјерено удјелом у малопродатној цијени се смањује. С обзиром да ПДВ припада *ad valorem* порезима, свако повећање стопе ПДВ-а, уз задржавање исте цијене прије опорезивања, доводи до пораста малопродатних цијена. У ком степену ће пораст стопе ПДВ-а повећати цијене овиси о карактеру производа или услуге који се опорезује ПДВ-ом. У случају локалног добра или добра које испоручује монополиста цјелокупну пореску инциденцу ће сносити крајњи потрошач – купац који нема начина да превали додатно пореско оптерећење. Уколико је добро цјеновно еластично обвезник може одлучити, уколико има простора, да дио пореске инциденце сноси на терет марже или добити. Кретања потрошње деривата нафте у посљедњих неколико година су показала да је потрошња бензина, којег највише користе грађани, у вријеме смањене економске активности више осцилирала него потрошња дизела, из чега имплицира да ни дистрибутери нафте не могу пореску инциденцу у случају повећања ПДВ-а у цијелости пренијети на крајњег купца. Иако ПДВ, с обзиром на примјену кредитне методе одбитка улазног пореза, не представља елемент цијене коштања за обвезника и не оптерећује добит, он ипак преко виших малопродатних цијена негативно дјелује на продају у финалној потрошњи грађанима, малим фирмама, институцијама јавног сектора и свима осталима који нису у систему ПДВ-а. Поред фискалних, економских и социјалних импликација с обзиром на европски пут БиХ сваку иницијативу у сфери политике индиректних пореза треба сагледати у свјетлу преузимања обавеза из *acquis*-а и динамике хармонизације са стандардима ЕУ.

Политика акциза на енергенте у ЕУ

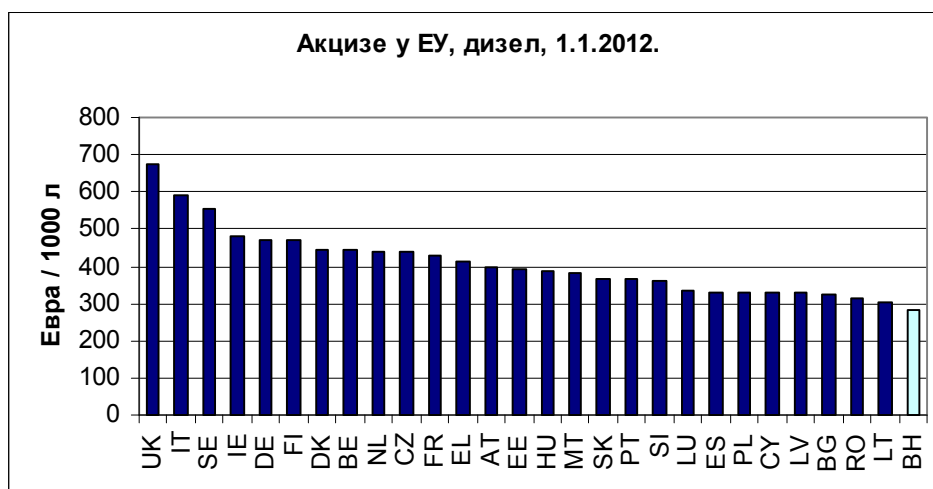
Политика акциза на енергенте (деривате нафте, гас, електричну енергију, угљ и кокс) у ЕУ је уређена тзв. Енергетском директивом из 2003.године. Директивом је било предвиђено фазно повећавање минималних стопа акциза, са транзиционим периодом које се одобрава одређеним новим чланицама, а које је потребно за усклађивање националних стопа акциза.

Посљедње повећање минималних стопа акциза на енергенте у ЕУ од 1.1.2010. односило се на акцизе на дизел, док су акцизе на остале деривате нафте остале непромијењене. Повећање стопа акциза на дизел резултат је истраживања загађивања околине која су показала да досадашње мишљење да возила на дизел мање загађују околину од возила на безоловни бензин нису основана. Европска комисија се у вријеме доношења Енергетске директиве определијелила за постепено изједначавање акциза на бензин и дизел, те за постепену елиминацију моторног бензина из употребе.

Дизел

Од 1.1.2004.г. акциза на дизел је износила 302 ЕУР / 1000 л, да би од 1.1.2010. била повећана на 330 ЕУР / 1000 л. Све чланице су до краја 2009. достигле минималну акцизу од 302 ЕУР. Међутим, нову доњу границу од 330 ЕУР, и поред неколико повећања у посљедње двије године, нису још увијек достигле Литванија, Латвија, Румунија и Бугарска (Графикон

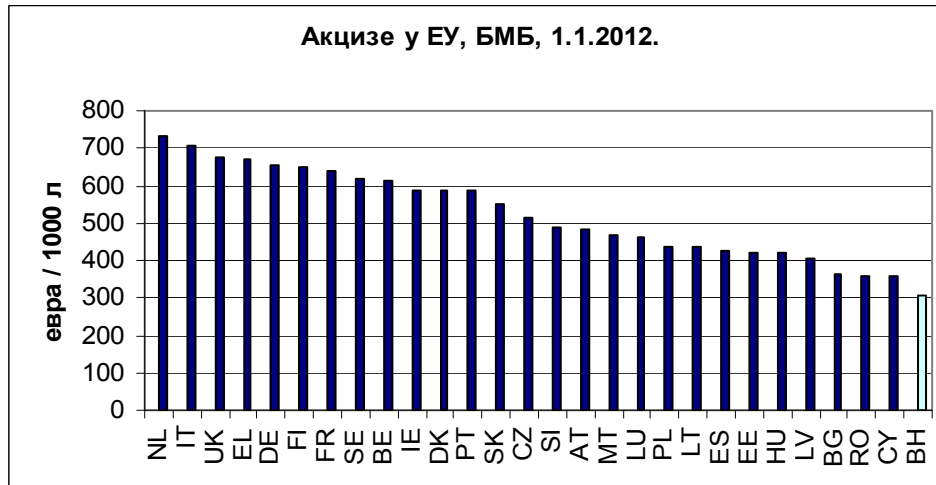
1). Према планираној динамици повећања стопа акциза у ЕУ чланице ће бити дужне да ускладе националне стопе акцизе на дизел са новим минимумом најкасније до краја 2013.године.

Графикон 1

Безоловни бензин

Минимална акциза на безоловни бензин од 359 ЕУР / 1000 л, која је прописана 1.1.2004., није се мијењала почетком 2010.године. Према Графикону 2 све чланице су достигле прописану минималну акцизу од 359 ЕУР (Графикон 2).

Графикон 2

Моторни бензин

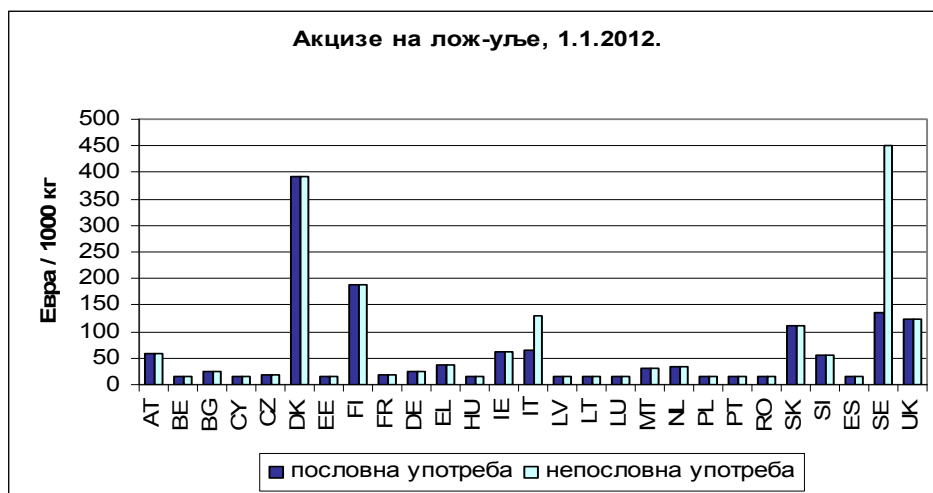
Минимална акциза на моторни бензин у ЕУ износи 421 ЕУР / 1000 л и није се мијењала од 1.1.2004. Све чланице су достигле постављени минимум. С обзиром на одређење ЕУ да се због штетног утицаја на околину моторни бензин повуче из употребе аутомобилска индустрија све више усмјерава производњу на израду аутомобила на безоловни бензин, тако да се очекује да ће током времена моторни бензин потпуно нестати из продаје.

Керозин

Од 1.1.2010. минимална акциза на керозин који се користи као погонско гориво је повећана са 302 ЕУР на 330 ЕУР / 1000 л.

Лож-уље

Минимална акциза на лож-уље које се користи за загријавање просторија износи 15 ЕУР / 1000 кг. Од свих чланица једино Италија и Шведска диференцирају стопе акцизе на лож-уље, овисно о томе да ли се оно троши за загријавање пословних или непословних просторија, с тим да фаворизују употребу лож-уља за загријавање пословних просторија. Стопе акцизе се у већини чланица крећу у распону од минималне до 40 ЕУР / 1000 кг, док Данска наплаћује акцизу од 393 ЕУР / 1000 кг за загријавање просторија, без обзира да ли је у питању пословна или непословна употреба (Графикон 3).

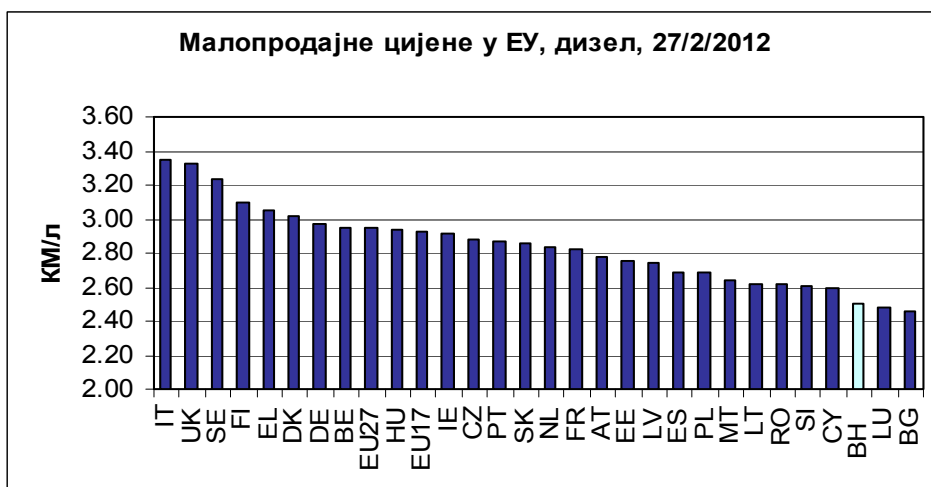
Графикон 3

Текући трендови у чланицама ЕУ

Заоштравање политичке ситуације на тржишту нафте одразило се и на тржиште енергената у ЕУ. Према посљедњој расположивој статистици малопродајних цијена деривата¹ малопродајне цијене дизела на тржишту Уније се крећу од 2,5 до 3,5 КМ. Најниже цијене дизела имају очекивано Луксембург, због најниже стопе ПДВ-а у ЕУ и ниских акциза, те Бугарска, због ниске стопе акциза (Графикон 4).

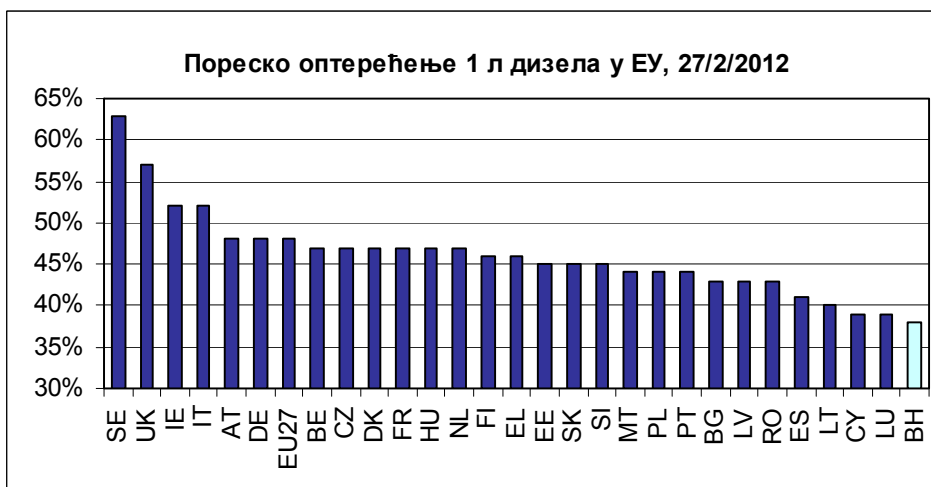
¹ Извор: Европска комисија, Директорат за енергију, Oil Bulletin: 27/02/2012.

Бања Лука: Бана Лазаревића, 78 000 Бања Лука, Тел/факс: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Сарајево: Ђоке Мазалића 5, 71 000 Сарајево, Тел:+387 33 279 553, Fax:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

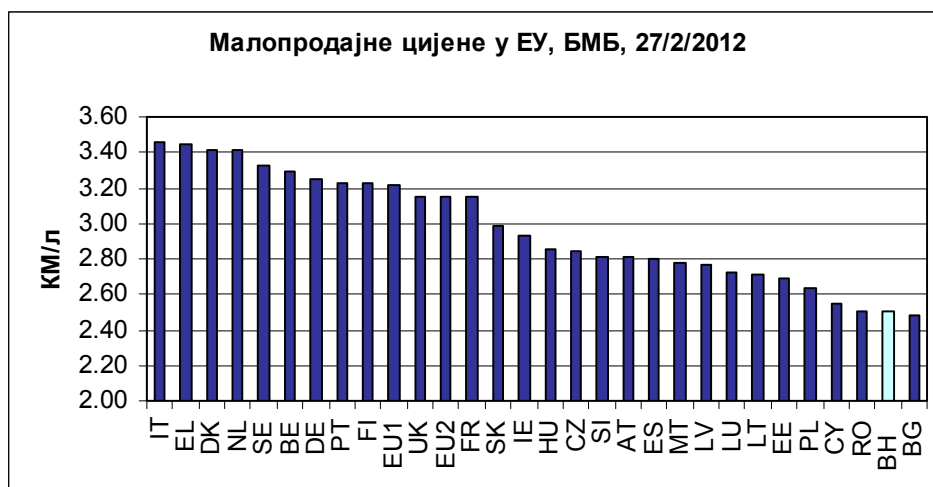
Графикон 4

С обзиром на широк дијапазон стандардних стопа ПДВ-а (од 15% до 27%) и стопа акциза у чланицама ЕУ интересантно је анализирати укупно пореско оптерећење цијене дизела у ЕУ. Према подацима Европске комисије укупно пореско оптерећење дизела у ЕУ се креће у распону од 38% до 63%, док просјечно пондерисано пореско оптерећење у ЕУ-27 износи 48%. Примјећује се да највеће пореско оптерећење имају старе чланице ЕУ (Графикон 5).

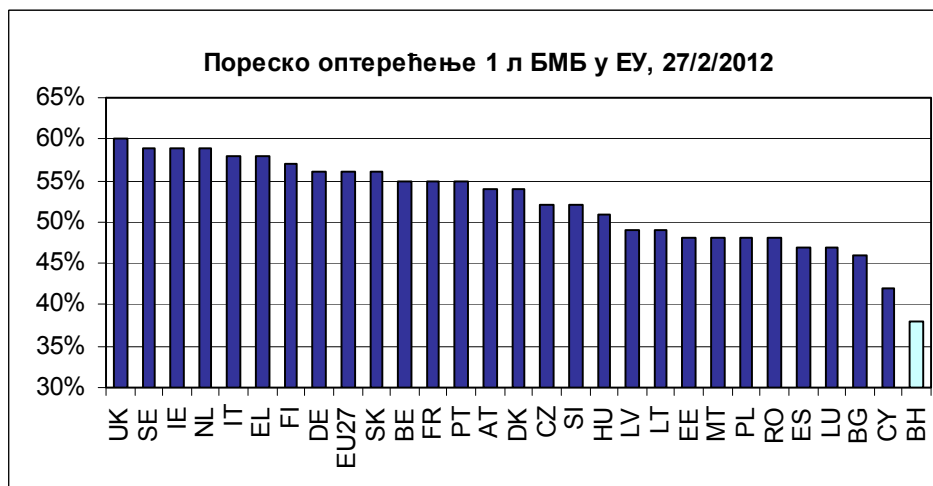
Графикон 5

Најниже цијене безоловног бензина имају Бугарска, Румунија и Кипар (Графикон 6).

Графикон 6

Пореско оптерећење малопродајне цијене безоловног бензина у чланицама се креће у распону од 42% до 60% (Графикон 7), док просјечно пондерисано пореско оптерећење цијене безоловног бензина у ЕУ-27 износи 56%. Више пореско оптерећење безоловног бензина је резултат праксе да се безоловни бензин опорезује са вишим стопама акције у односу на дизел. До 2010.г. минимална стопа акције на безоловни бензин је била за 18,9% већа од акције на дизел, док је најновијим усклађивањем минималне стопе акције на дизел та разлика смањена на 8,8%. Чланице су на различите начине приступиле опорезивању деривата. И поред нове политике која треба водити конвергенцији стопа акциза на дизел и безоловни бензин разлике су значајне и крећу се и преко 60%, као што је у Грчкој, Пољској, Холандији и Португалу.

Графикон 7

Акцизе у БиХ vs. ЕУ

Усвајањем новог Закона о акцизама БиХ је започела сложени процес хармонизације акциза са минималним акцизама у ЕУ. Позитиван корак у процесу хармонизације представља увођење додатне путарине у цијени нафтних деривата, чиме се укупна акциза на нафтне

деривате приближила минималним стандардима ЕУ². Међутим, то је било кратког ефекта, будући да је ЕУ од 1.1.2010. повећала минималне стопе акциза на дизел, што је повећало распон између акциза у БиХ и ЕУ. Како ЕУ планира да до 2013.г. изједначи акцизе на дизел/керозин и безоловни бензин, па потом акцизе на дизел значајно повећа, очекује се да ће јаз између акциза у ЕУ и акциза у БиХ, уколико не дође до промјене у акцизној политици у БиХ, постати све већи, од садашњих 0,10 КМ/л на обје врсте деривата до 0,25 КМ/л на дизел (Графикон 8). Приказ разлика између акциза се темељи на плановима Европске комисије, међутим, текућа рецесија у чланицама може одложити планове Европске комисије за одређено вријеме.

Графикон 8

Анализа система акциза у ЕУ показала је и различит приступ опорезивању лож-уља у БиХ у односу на ЕУ. Акцизе на лож-уље су у БиХ изједначене са акцизом на дизел да би се смањиле могуће преваре. С обзиром на велики распон између акциза на дизел и лож-уље могло би се закључити да је у погледу простора за преваре систем акциза у ЕУ рањивији него у БиХ. Међутим, дјеловањем правне државе и институција у чланицама, те примјеном директиве која прописује опште аранжмане за поступање са акцизним производима у ЕУ и успоставом електронског система надзора кретања акцизних производа на нивоу ЕУ простор за преваре је значајно редукован. Ово указује на чињеницу да увођење пореских олакшица захтијева постојање уређеног правног система и тржишта.

Фискална конкурентност БиХ у подручју деривата

Анализа политике акциза у чланицама ЕУ и поређење са ситуацијом у БиХ указују на двије чињенице:

- малопродајне цијене деривата у БиХ су на минимуму ЕУ
- пореско оптерећење малопродајне цијене деривата је најмање у односу на све чланице ЕУ.

Претпостављајући да квалитет деривата на тржишту БиХ одговара минималним дозвољеним стандардима у ЕУ из горњег се може закључити да је БиХ фискално и цјеновно конкурентна у подручју деривата. Томе је допринијело кумулативно дјеловање неколико фактора:

- *систем ПДВ-а*: Стопа ПДВ-а од 17% у БиХ је једна од најнижих у Европи, што директно утиче на висину малопродајне цијене;

² Путарине представљају акцизе са намјенским карактером потрошње прикупљених прихода (тзв. дестинирани порези).

- *систем акциза*: Укупна стопа акциза на деривате нафте у БиХ је и након увођења путарине 1.7.2009. испод минималних стандарда ЕУ, што позитивно дјелује на малопродајне цијене;
- *Споразум о стабилизацији и придруживању са ЕУ*: Примјена Споразума је донијела смањење и коначно укидање царине на увоз деривата из ЕУ, чиме је смањена царинска вриједност увезених деривата;
- *улазак Рафинерије из Брода на тржиште БиХ*: Подизањем квалитета деривата и капацитета производње, те процесима ширења продајне мреже Рафинерије на тржиште БиХ дошло је до окрупњавања дистрибуције деривата и испољавања позитивних ефеката економије величине на цијене. Досадашња расцјепканост тржишта деривата, која се огледала у пословању великог броја мањих дистрибутера деривата нафте, негативно је утицала на малопродајне цијене деривата. Низак обим продаје малих дистрибутера захтијевао је више малопродајне цијене како би се покрили високи фиксни трошкови по јединици производа и остварила маржа. У таквим условима већи дистрибутери су остваривали екстрапрофите. Окрупњавање дистрибуције уласком Рафинерије на тржиште довело је до смањења маржи и појефтињења деривата.

Након укидања 1% царинског евидентирања на увоз добара из трећих земаља, које је оптерећивало улазну цијену нафте у Рафинерији³, очекивало се да ће доћи до наставка процеса стабилизације цијена. Скок цијена нафте на свјетском тржишту и неповољне прогнозе у погледу смивања политичке ситуације неутрализовали су горе наведене позитивне ефекте на цијене деривата у БиХ. Међутим, имајући у виду да раст цијена нафте подједнако погађа све земље, а да чланице ЕУ континуирано повећавају стопе акциза и ПДВ-а, БиХ је и даље остала фискално конкурентна. С обзиром на повољан географски положај БиХ (на транзиту између Блиског Истока и Западне Европе, на транзиту између централне Европе и Јадрана), те имајући у виду да БиХ има Рафинерију која има потребне капацитете и постиже европске стандарде квалитета деривата, ниска стопа ПДВ-а и ниске стопе акцизе могу да привуку међународне превозничке компаније да преусмјере руте преко БиХ. Иако принцип одредишта код опорезивања добара елиминише утицај ПДВ-е стопе на конкурентну позицију добара у међународној размјени анализе Европске комисије показују да због ниских стопа ПДВ-а у неким чланицама долази до прелијевања прихода из чланица са високим стопама ПДВ-а у транзитном и малограничном промету акцизних добара (горива, цигарета и др.) и осталих добара и услуга. Анализе су показале да у условима постојања различитих стопа акциза у чланицама ЕУ међународне превозничке компаније, које у свом возном парку имају камионе са резервоарима за гориво великог капацитета, остварују конкурентну предност. Те компаније, танкајући гориво у чланицама гдје су акцизе на гориво (а тиме и малопродајне цијене) најниже воде одређену „микро-фискалну“ политику. Овим компаније остварују директне фискалне уштеде на трошковима горива, док држава у којој купују гориво остварује додатне фискалне приходе, већу запосленост и раст у одређеним секторима. Да потенцијални ефекти нису безначајни показује и случај најмање чланице ЕУ Луксембурга, чија политика фискалне конкурентности је популарно названа политиком „танк-туризма“⁴. Иако намјерно скретање са руте у земљу са нижим порезима на гориво производи додатне трошкове превозницима експерти процјењују да велики тегљачи остваре нето уштеде у висини од 20% трошкова на 1,000 км дионице. Чак и у случају да превозничке компаније

³ Према измјенама Закона о царинској политици од октобра 2011. је укинута примјена 1% царинског евидентирања на цјелокупни увоз.

⁴ Према процјенама Европске комисије и чланица Луксембург остварује користи од „танк туризма“ од 2-3% БДП годишње. Колики је промет кроз Луксембург показују и подаци о потрошњи горива по становнику од 4,200 л, што је енормно високо у односу на просјечну потрошњу у ЕУ од 750 л. Улазак нових чланица ЕУ отворио је нове руте „танк туризма“ на истоку ЕУ, док чланице са високом стопом акцизе остварују значајне фискалне губитке. Комисија процјењује да због „танк туризма“ Њемачка годишње изгуби 2 млрд ЕУР од акциза на гориво, односно још додатних 1,6 млрд на ПДВ и приходе у цијени цигарета и других роба које се продају на бензинским пумпама. Око 55% губитка Њемачке прелије се у Пољску и Чешку.

имају право на поврат ПДВ-а⁵ сложене процедуре, услови и дуги рокови поврата значајно временски одлажу момент поврата ПДВ-а, што присиљава превознике да ангажују средства унапријед за финансирање трошкова горива. У том смислу, компаније имају интерес да бирају руте кроз државе са најнижим акцизним и ПДВ оптерећењем. С друге стране од „танк туризма“ има користи и држава која је фискално конкурентна. Чак и у случају да у одређеном моменту треба да врати ПДВ са фактура превозника, дуги рокови поврата ПДВ-а у међународној размјени релаксирају управљање приходима остварених по том основу.

Ефекти повећања стандардне стопе ПДВ-а

У посљедње вријеме јављају се и иницијативе за повећање стопе ПДВ-а у БиХ. Повећање стандардне стопе ПДВ-а у сваком случају производи вишеструке фискалне, микроекономске и макроекономске импликације⁶. У Табели 1 је дата илустрација ефеката повећања стопе ПДВ-а у БиХ на 25% уз задржавање истог нивоа акциза. Под претпоставком да ће укупна пореска инциденца бити преваљена на крајњег купца повећање стандардне стопе са 17% на 25% доводи до раста малопродајне цијене од 6,84%. Истовремено, удио ПДВ-а у цијени ће порастати за 47%, што ће утицати и на повећање укупног пореског оптерећења једне литре деривата нафте. Међутим, с обзиром на фиксни карактер акциза удио акцизног оптерећења ће се смањити, а удио ПДВ оптерећења повећати.

Табела 1

Елементи малопродајне цијене (КМ)	симулација 1		симулација 2		промјена
	БМБ *)	Дизел *)	БМБ	Дизел	
МПЦ	2.45	2.55	2.62	2.72	6.84%
ПДВ	0.36	0.37	0.52	0.54	47.06%
Акциза	0.35	0.30	0.35	0.30	0.00%
Путарина	0.25	0.25	0.25	0.25	0.00%
цијена прије опорезивања	1.49	1.63	1.49	1.63	0.00%
акцизе, % МПЦ	24.49%	21.57%	22.92%	20.19%	
ПДВ, % МПЦ	14.53%	14.53%	20.00%	20.00%	
укупно пореско оптерећење, % МПЦ	39.02%	36.10%	42.92%	40.19%	

*) Малопродајне цијене деривата у Бањалуци на дан 20.3.2012.

Задржавање исте стопе ПДВ-а би значајно релаксирало позицију дистрибутера нафте у случају раста цијена на свјетском тржишту. Из Табеле 2 се може закључити да додатно повећање улазне цијене од 0,15 КМ / л има исти ефекат на малопродајне цијене као и повећање стопе ПДВ-а на 25%, с тим да је у случају стабилизације тржишта могућ аутоматски повратак на „старе“ цијене деривата.

⁵ Обвезници који немају сједиште у држави у којој су набавили опорезива добра или услуге имају право на поврат под одређеним условима. ЕУ је ово питање уредила двојачко: обвезници који имају сједиште у другој чланици остварују поврат према Осмој ПДВ директиви, док обвезници из трећих земаља остварују поврат према Тринаестој ПДВ директиви и прописима чланице у којој траже поврат. Сличан третман је прописан и у Закону о ПДВ-у у БиХ.

⁶ Више: Антић Д., „Студија о импликацијама диференцираних стопа ПДВ-а у Босни и Херцеговини“, Управни одбор УИО, јули 2011.г, www.oma.uino.gov.ba.

Бања Лука: Бана Лазаревића, 78 000 Бања Лука, Тел/факс: +387 51 335 350, Е-mail: oma@uino.gov.ba
Сарајево: Ђоке Мазалића 5, 71 000 Сарајево, Тел:+387 33 279 553, Факс:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

Табела 2

Елементи малопродајне цијене (КМ)	симулација 1		симулација 3	
	БМБ	Дизел	БМБ	Дизел
МПЦ	2.45	2.55	2.62	2.72
ПДВ	0.36	0.37	0.38	0.40
Акциза	0.35	0.30	0.35	0.30
Путарина	0.25	0.25	0.25	0.25
цијена прије опорезивања	1.49	1.63	1.64	1.78
акцизе, % МПЦ	24.49%	21.57%	22.92%	20.19%
ПДВ, % МПЦ	14.53%	14.53%	14.53%	14.53%
укупно пореско оптерећење, % МПЦ	39.02%	36.10%	37.45%	34.72%

Опције за ублажавање цјеновног шока

Поставља се питање да ли постоји начин да се неутрализује или барем ублажи ефекат цјеновног шока који изазива ситуација на свјетском тржишту енергената. Осим стратешког одређења који подразумијева смањење кориштења фосилних погонских горива и оријентацију на нове облике погона (електрични, хибридни), дистрибутери би требали сагледати могућности унапрјеђења интерне економије и интеграције пословања како би смањили фиксне трошкове и створили простор за смањење цијене прије опорезивања (Табеле 3 и 4).

Табела 3

дизел	Луксембург		Словенија		БиХ	
МПЦ (КМ), март 2012		2.50		2.61		2.50
ПДВ	13.04%	0.33	16.67%	0.44	14.53%	0.36
акциза		0.65		0.71		0.55
цијена прије опорезивања		1.52		1.47		1.59

Табела 4

бензин	Луксембург		Словенија		БиХ	
МПЦ (КМ), март 2012		2.78		2.81		2.42
ПДВ	13.04%	0.36	16.67%	0.47	14.53%	0.35
акциза		0.91		0.82		0.60
цијена прије опорезивања		1.51		1.52		1.47

Опције у оквиру пореског система је потребно анализирати и у свјетлу обавеза из *aquis*. Смањење стопа акциза, које предлажу превозници, засигурно би БиХ удаљило са европског пута. Заостатак у односу на европске стандарде био би повећан, што би захтијевало пролонгирање периода за усклађивање акциза са стандардима ЕУ. Треба имати у виду да је повећање акциза на енергенте увијек непопуларно, политички, али и са економског становишта. Искуства других чланица показују да су због макроекономских импликација пажљиво бирале моменат када је макроекономска ситуација у земљи била повољна за повећање стопа акциза на енергенте.

Да политика снижавања акциза више не представља опцију чланица ЕУ указује и укидање диференцираног опорезивања деривата. У циљу релаксирања цијене деривата неке чланице ЕУ су прописивале ниже стопе ПДВ-а на одређене енергенте или одређену употребу. Ипак,

глобална економска криза је присилила чланице да одустану од овог модела диференцирања пореза на енергенте, с обзиром на ургентну потребу повећања прихода како би се затворили или смањили фискални дефицити у националним буџетима. Латвија је 1.7.2011. увела стандардну стопу ПДВ-а на гас који се испоручује домаћинствима, а Португал има намјеру да у склопу мјера фискалне консолидације укине снижене стопе на дизел за пољопривреду. У Табели 5 је дат преглед снижених стопа ПДВ-а на одређене деривате нафте које од 1.1.2012. примјењују само три чланице, Ирска, Португал и Луксембург⁷.

Табела 5

Деривати нафте	Чланица
Дизел, посебна употреба	Ирска (13,5%), Португал (13%)
Дизел, гријање, пословна употреба	Ирска (13,5%), Луксембург (12%)
Дизел, гријање, непословна употреба	Ирска (13,5%), Луксембург (12%)
Лож-уље	Ирска (13,5%)

Слиједећи принцип „загађивачи плаћају“ (енгл. *polluters pay*), који подразумијева да трошкове одржавања путева, односно загађења околине и угрожавања здравља људи треба да сноси онај ко користи путеве и загађује околину, политика ЕУ све више се усмјерава ка селективном опорезивању возила. Порезима на власништво и употребу возила, таксама и накнадама и убирањем разних видова “зелених” пореза ЕУ, поготово на високолитражна и теретна возила, постиже се неколико циљева:

- растерећује се малопродајна цијена горива
- стимулише се потражња возила на одређени погон (хидроген, електрични, хибридни)
- на посредан начин се усмјерава потрошња горива према еколошки прихватљивим врстама.

У августу 2008.г. Европска комисија је објавила пакет мјера популарно назван „озелењавање транспорта“ (енгл. *„greening transport“*), којим се опорезивање транспорта ставља у функцију политике заштите околине. Предложене измјене се састоје у имплементацији приступа тзв. „паметног“ опорезивања (енгл. *„smart“ charging*) које подразумијева сљедеће:

- опорезивање власника возила трошковима који настају због климатских промјена услед загађивања околине и трошковима у вези саобраћајних удеса које изазивају тешка теретна возила;
- укидање горњих ограничења опорезивања у чланицама;
- чланицама и даље остаје пуна слобода у вези опорезивања на магистралним и регионалним путевима унутар националног територија;
- увођење вињета према пређеним километрима умјесто временских вињета.

С обзиром да су дугорочне прогнозе цијена нафте и деривата крајње неповољне због ограничених залиха фосилних енергената побројаним инструментима ЕУ се оспособљава да у турбулентним временима у погледу цијена енергената може дјеловати на стабилизацију цијена инпута и транспорта, те на смањење зависности од нафте и деривата. Тиме се уједно утиче на јачање конкурентности привреде, побољшање социјалног положаја становништва и ублажавање регресивних ефеката које опорезивање акцизом има на мале фирме и грађане са нижим дохоцима. Нови курс ка опорезивању возила и власништва над возилима омогућава и праведнију редистрибуцију пореског терета, помјерајући опорезивање од свих грађана (уколико се акцизом или високим стопама ПДВ-а опорезује цијена енергената) према имућнијим грађанима - власницима возила (уколико се опорезују возила и власништво над њима). Истовремено је олакшано планирање прихода и осигуран стабилнији прилив јавних

⁷ Поред наведених још неколико чланица примјењује снижене стопе ПДВ-а на угљ, кокс, гас и електричну енергију. Извор: Европска комисија, стање 1.1.2012.

Бања Лука: Бана Лазаревића, 78 000 Бања Лука, Тел/факс: +387 51 335 350, Е-mail: oma@uino.gov.ba
Сарајево: Ђоке Мазалића 5, 71 000 Сарајево, Тел:+387 33 279 553, Fax:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

прихода чланица, будући да наплата не овиси о осцилацијама цијена нафте на тржишту, степену пореских и царинских превара и развијености црног тржишта.

Закључак

Иницијативе које долазе од влада, обвезника и грађана БиХ у погледу опорезивања добара и услуга су крајње дивергентна. У циљу санирања фискалних дубиоза неки нивои власти у БиХ се залажу за снажније опорезивање потрошње, занемарујући при томе негативне ефекте раста малопродајних цијена на социјални положај грађана и привреду у вријеме пада запослености, доходака и рецесије, што, повратно дерогира и очекиване фискалне ефекте. С друге стране, обвезници и грађани захтијевају фискално растерећење.

Ситуација у чланицама ЕУ указује да чињеницу да снажан раст стопа ПДВ-а у последње три године, у неким чланицама од 4 до 7 процентних поена, није донио фискалну стабилизацију, већ супротно, фискалне дубиозе су постале све веће. То само показује да се фискална консолидација не може остварити без чврстих фискалних правила, фискалне одговорности за јавни новац и оштрих резова на страни непродуктивних јавних расхода.

Карактеристике система ПДВ-а у БиХ у многеме се подударују са карактеристикама идеалног система ПДВ-а којег заговарају ЕУ, ОЕСД и ММФ, којег карактерише умјерена стопа и широка пореска основица. Свако повећање стопе ПДВ-а или увођење више стопа би дерогирало систем, отворило простор преварама и јачању сиве економије, тако да остварење планираних фискалних ефеката постаје крајње неизвјесно. Очигледно је да се излаз налази у реформама на страни јавних расхода, селективној политици буџетских трансфера, али и у подручју ефикаснијег убирања пореских прихода, сарадње пореских управа и увођењу прогресивних пореза код опорезивања дохотка, непокретности, возила, цигарета и других луксузних добара.

БиХ има додатни задатак да фискалну политику балансира и у свјетлу стратешких одређења – обавеза из *асџуис-а*. Иако је неизвјесно када би БиХ могла постати чланицом ЕУ, с обзиром на опсежност и тежину обавеза у сфери опорезивања енергената акцизом, нужно је континуирано пратити легислативу у ЕУ и постепено инкорпорирати европске стандарде и најбољу праксу чланица ЕУ у домаће законодавство и праксу. Поред тога, нужно је политику опорезивања енергената ставити у контекст укупне економске политике, имајући у виду снажне интеракције између политике опорезивања и осталих политика (енергетске, политике транспорта, политике заштите околине, здравствене и социјалне политике), али и доказана искуства чланица ЕУ да хармонизација акциза са минималним стандардима ЕУ производи значајне макроекономске и микроекономске импликације по економски систем. Коначно, дугорочно гледано за БиХ било би важно размотрити стратешке импликације увођења акциза на угаљ, кокс и електричну енергију на економски положај компанија, поготово великих потрошача, али и на стандард грађана и општу разину цијена у земљи. Уколико се БиХ у наредних неколико година укључи у пројект „Јужни ток“, с обзиром на најављене рокове изградње може се очекивати да ће се вријеме експлоатације гасовода подударити са периодом уласка БиХ у ЕУ. Имајући у виду чињеницу да ће гасоводи повезати највеће градове у БиХ, чиме ће се удио потрошње гаса у енергетском билансу значајно повећати, потребно је размишљати и о импликацијама обавезе увођења акциза на гас.

Консолидовани извјештаји

припремила: Александра Регоје, макроекономиста у Одјељењу

Табела 1. (Консолидовани извјештај: општа влада)

Прелиминарни консолидовани извјештај укључује:

- приходе и расходе буџета институција БиХ,
- приходе и расходе буџета ФБиХ, кантона, општина и фондова у ФБиХ,
- приходе и расходе буџета РС, општина и фондова у РС,
- приходе и расходе буџета БД и фондова у БД.

Нису укључени подаци за пројекте финансиране из иностранства.

Табеле 2.1-2.3 (Консолидовани извјештаји: кантони)

1. Консолидовани извјештај укључује:

- Приходе и расходе буџета кантона
- Приходе и расходе буџета припадајућих општина

2. Нето финансирање се односи на разлику примљених зајмова и њихове отплате

Прелиминарни консолидовани извјештај: Општа влада 2011

	кв1	кв2	кв3	кв4	Укупно
Приходи	2.436,1	2.753,9	2.871,8	2.963,9	11.025,6
Порески приходи	1.267,7	1.459,9	1.499,1	1.525,5	5.752,2
Индиректни порези	1.048,0	1.207,5	1.288,7	1.294,5	4.838,8
Директни порези	219,7	252,3	210,4	231,0	913,4
Приходи од пореза на добит	79,7	88,6	58,5	60,9	287,7
Приходи од пореза на доходак	110,0	133,6	131,9	142,5	517,9
Остали директни порези	30,0	30,2	20,1	27,6	107,8
Доприноси	913,9	1.018,3	1.014,2	1.096,3	4.042,7
Непорески приходи	242,8	271,6	259,5	302,7	1.076,7
Грантови	11,7	4,1	12,8	10,3	38,9
Остали приходи	0,0	0,0	86,2	29,0	115,2
Расходи	2.420,7	2.778,5	2.744,8	3.196,5	11.140,5
Бруто плате и накнаде	787,5	808,0	805,3	828,3	3.229,0
Издаци за материјал и услуге	400,3	486,2	460,2	610,0	1.956,8
Субвенције и трансфери	1.076,5	1.250,0	1.221,1	1.400,8	4.948,4
Камате	30,6	38,2	45,7	48,3	162,7
Камате на ино-дуг	17,2	33,2	23,4	38,3	112,2
Камате на домаћи дуг	13,4	4,9	22,3	10,0	50,6
Остала текућа потрошња	81,9	141,1	126,3	167,5	516,8
Капитални издаци	35,0	86,9	106,1	147,1	375,0
Остали издаци	26,5	10,8	9,6	15,5	62,3
Примљене отплате датих зајмова (нето) и капитални добици	-17,6	-42,7	-29,3	-20,9	-110,5
Биланс	15,4	-24,6	127,0	-232,7	-114,9
Финансирање	-15,4	24,6	-127,0	232,7	114,9

Табела 1.

Посавски кантон, I-XII 2011

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I-XII
1 Приходи (11+12+13+14)	2.418.228	2.345.460	3.060.083	2.793.428	2.634.478	2.587.117	3.270.606	3.150.032	3.661.182	2.723.442	3.850.831	4.997.758	37.492.646
11 Приходи од пореза	1.968.419	1.781.395	2.407.635	2.101.183	2.165.674	2.170.462	2.482.458	2.466.158	2.351.268	2.196.058	2.107.439	2.248.137	26.446.287
Порези на доходак и добит	277.172	283.313	668.178	411.946	284.236	290.837	342.939	391.764	281.621	341.071	297.825	436.037	4.306.938
Пореза на имовину	42.007	27.496	38.594	52.805	29.657	37.298	26.633	38.318	65.119	41.602	43.387	34.354	477.269
Индиректни порези	1.645.781	1.469.687	1.698.888	1.635.617	1.851.088	1.841.574	2.111.425	2.031.116	2.000.960	1.808.627	1.764.606	1.776.459	21.635.826
Остали порези	3.459	900	1.976	815	693	754	1.462	4.961	3.568	4.758	1.621	1.287	26.253
12 Непорески приходи	423.076	492.210	452.867	670.958	447.517	372.667	438.715	572.350	441.122	425.861	436.394	674.677	5.848.414
13 Грантови	26.733	71.855	199.581	21.288	21.288	43.989	349.433	111.523	868.792	101.523	1.306.998	2.074.944	5.197.946
14 Остали приходи	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2 Расходи (21+22)	2.546.146	2.891.870	3.352.048	2.539.791	2.826.577	3.006.188	2.834.306	2.527.624	3.051.477	2.940.399	2.941.067	4.729.049	36.186.542
21 Текући издаци	2.546.146	2.891.870	3.352.048	2.539.791	2.826.577	3.006.188	2.834.306	2.527.624	3.051.477	2.940.399	2.941.067	4.729.049	36.186.542
Бруто плате и накнаде	1.689.347	1.702.412	1.738.132	1.684.304	1.713.396	1.669.583	1.557.853	1.583.718	1.881.141	1.786.852	1.886.655	1.748.808	20.642.201
Издаци за материјал и услуге	770.030	598.979	726.527	481.733	514.709	505.452	486.076	470.498	518.035	512.228	491.921	1.106.221	7.182.409
Грантови	73.515	589.781	886.671	373.013	561.834	819.793	789.729	432.060	651.664	638.157	560.939	1.872.547	8.249.702
Издаци за камате и остале накнаде	13.255	699	718	741	36.638	11.360	648	41.348	637	3.162	1.552	1.473	112.231
Дознаке нижим потрошачким јединицама	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22 Нето позајмљивање	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3 Нето набавка нефинансијских средстава	29.398	117.932	42.080	88.915	231.490	465.799	275.546	247.359	106.008	1.136.774	359.112	796.423	3.896.837
4 Владин суфицит/дефицит (1-2-3)	-157.316	-664.343	-334.045	164.722	-423.589	-884.870	160.754	375.049	503.697	-1.353.731	550.652	-527.714	-2.590.733
5 Нето финансирање	-30.494	0	0	0	0	-28.191	0	-2.280	0	-9.247	0	0	-70.212

Табела 2.1.

Унско-сански кантон I-XI 2011

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	I-XI 2011
1 Приходи (11+12+13+14)	19.263.874	16.405.053	19.282.566	18.578.366	18.851.551	20.765.687	21.850.154	20.460.659	22.271.247	19.805.686	18.328.926	215.863.768
11 Приходи од пореза	15.185.987	13.341.201	15.322.108	14.875.171	15.536.856	16.735.093	17.391.648	17.096.116	17.051.849	15.627.278	15.324.325	173.487.633
Порези на доходак и добит	1.481.240	1.423.380	2.263.603	2.461.237	1.637.749	1.811.396	2.184.379	1.423.538	1.723.151	1.556.877	1.576.105	19.542.654
Пореза на имовину	625.346	609.199	629.053	351.378	407.572	385.765	321.999	324.876	614.865	577.603	332.556	5.180.212
Индиректни порези	13.069.829	11.306.190	12.425.926	12.059.914	13.489.669	14.533.149	14.883.638	15.346.643	14.711.958	13.491.060	13.069.570	148.387.547
Остали порези	9.573	2.432	3.526	2.641	1.866	4.782	1.631	1.059	1.876	1.738	346.095	377.219
12 Непорески приходи	3.167.182	2.533.691	3.376.067	3.272.591	3.230.101	2.949.296	3.856.686	2.751.805	4.747.809	3.553.234	2.521.009	35.959.472
13 Грантови	851.697	396.366	393.839	430.603	84.250	1.081.358	601.820	612.737	471.588	625.175	483.592	6.033.026
14 Остали приходи	59.007	133.795	190.552	0	343	-60	0	0	0	0	0	383.638
2 Расходи (21+22)	16.440.652	17.676.327	19.815.052	18.928.354	20.998.548	19.641.829	18.222.280	16.605.652	19.897.935	17.133.203	20.303.991	205.663.823
21 Текући издаци	16.440.652	17.676.327	19.416.625	18.928.354	20.998.548	19.641.829	18.222.280	16.605.652	19.897.935	17.083.696	20.303.991	205.215.888
Бруто плате и накнаде	13.619.010	11.934.914	12.816.769	13.564.743	11.648.672	12.784.196	11.565.531	10.762.381	12.368.327	11.641.848	13.736.090	136.442.481
Издаци за материјал и услуге	900.713	1.439.588	2.538.286	1.947.240	2.779.372	1.987.831	2.288.172	2.049.457	1.868.256	2.105.976	2.646.523	22.551.414
Грантови	1.380.994	3.890.567	2.779.259	2.906.299	6.194.097	3.910.443	4.043.234	3.018.851	4.258.547	3.132.899	2.920.116	38.435.307
Издаци за камате и остале накнаде	112.989	104.767	253.433	76.550	121.749	168.803	269.060	133.609	167.725	112.288	390.167	1.911.139
Дознаке нижим потрошачким јединицама	426.946	306.493	1.028.879	433.521	254.657	790.557	56.283	641.353	1.235.080	90.685	611.095	5.875.548
22 Нето позајмљивање	0	0	398.427	0	0	0	0	0	0	49.507	0	447.934
3 Нето набавка нефинансијских средстава	291.426	208.423	303.783	314.966	644.970	621.038	806.230	749.450	1.963.396	714.915	814.007	7.432.603
4 Владин суфицит/дефицит (1-2-3)	2.531.795	-1.479.697	-836.269	-664.953	-2.791.968	502.820	2.821.644	3.105.557	409.915	1.957.568	-2.789.071	2.767.343
5 Нето финансирање	-5.515	-105.378	192.203	-263.772	-66.212	-172.678	-1.637.113	-324.620	1.286.833	-189.681	1.793.870	507.938

Табела 2.3.

Тузлански кантон, I-X 2011

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	I-X 2011
1 Приходи (11+12+13+14)	29.258.403	29.427.329	33.234.339	33.653.860	33.557.536	35.421.343	38.103.461	36.925.312	39.221.986	34.200.164	343.003.732
11 Приходи од пореза	24.479.665	23.973.696	27.296.619	26.790.937	27.718.306	28.622.115	31.650.988	30.095.403	29.686.069	27.052.910	277.366.708
Порези на доходак и добит	3.394.266	4.928.576	5.449.426	6.336.022	4.518.173	5.340.623	5.286.853	4.547.362	4.493.897	4.509.889	48.805.087
Пореза на имовину	703.481	913.741	905.787	592.680	746.016	944.076	742.625	829.900	695.891	676.969	7.751.164
Индиректни порези	20.378.786	18.124.720	20.939.333	19.859.699	22.448.706	22.335.374	25.618.984	24.715.449	24.483.874	21.863.109	220.768.033
Остали порези	3.132	6.658	2.074	2.537	5.411	2.041	2.527	2.692	12.408	2.943	42.423
12 Непорески приходи	4.278.143	4.879.414	4.890.158	5.735.365	5.076.244	6.146.441	5.076.326	6.436.279	7.830.502	6.024.736	56.373.609
13 Грантови	500.294	574.220	1.047.267	1.127.558	761.450	648.231	1.372.647	385.120	1.688.815	1.120.988	9.226.590
14 Остали приходи	300	0	294	0	1.536	4.556	3.500	8.510	16.600	1.530	36.826
2 Расходи (21+22)	25.999.484	30.124.011	29.751.298	32.497.689	33.120.561	34.452.334	31.030.423	32.888.877	32.868.032	37.158.576	319.891.286
21 Текући издаци	26.130.634	30.232.692	29.895.562	32.609.503	33.252.303	34.588.216	31.159.606	33.017.553	32.996.154	36.708.936	320.591.160
Бруто плате и накнаде	20.028.756	20.674.695	20.801.843	20.716.484	20.665.931	20.361.721	19.072.922	20.415.490	20.337.000	22.470.839	205.545.682
Издаци за материјал и услуге	3.527.319	4.570.798	5.141.467	5.708.966	4.869.624	5.569.670	4.330.065	4.666.029	4.428.147	6.016.297	48.828.383
Грантови	2.500.969	4.840.051	3.784.428	6.044.959	7.480.693	8.112.404	7.589.952	7.701.099	7.996.244	8.051.148	64.101.947
Издаци за камате и остале накнаде	5.916	3.473	2.931	3.007	72.378	380.805	33.910	82.886	2.075	156.788	744.170
Дознаке нижим потрошачким јединицама	67.674	143.674	164.893	136.086	163.677	163.615	132.756	152.050	232.689	13.864	1.370.978
22 Нето позајмљивање	-131.150	-108.681	-144.264	-111.814	-131.742	-135.881	-129.183	-128.677	-128.122	449.639	-699.874
3 Нето набавка нефинансијских средстава	599.373	364.432	1.234.046	1.310.442	1.094.140	2.101.062	1.495.537	2.663.956	1.378.873	3.437.166	15.679.028
4 Владин суфицит/дефицит (1-2-3)	2.659.546	-1.061.114	2.248.994	-154.272	-657.165	-1.132.054	5.577.501	1.372.479	4.975.081	-6.395.578	7.433.419
5 Нето финансирање	-403.015	-225.938	-224.359	-133.498	-469.539	-2.374.148	-164.885	-59.342	-64.427	2.867.417	-1.251.734

Табела 2.3